

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Vilkuna, Kustaa H. J.

Title: Olof Schalberg : akateeminen perintö ja teoreettisen filosofian rappiotila

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Suomen Kotiseutuliitto / kirjoittajat 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Vilkuna, K. H. J. (2022). Olof Schalberg : akateeminen perintö ja teoreettisen filosofian rappiotila. In H. Lonkila, J. Hako, & A.-M. Halme (Eds.), *Maassa, puussa ja ilmassa : Janne Vilkinson juhla-kirja* (pp. 198-211). Suomen Kotiseutuliitto. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja. A, 40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-68421-5-8>

Olof Schalberg

Akateeminen perintö ja teoreettisen filosofian rappiotila

Kustaa H.J. Vilkuna

Akateemisen yhteisön ydin, yliopisto, muovautui 1700-luvulla varsinaiseksi kyynärpäiden käyttäjien, selkään puukottajien ja tiedepoliittisten kähmiöiden pesäksi. Uraa edistettäessä ei kaihdettu korruptiota ja moraalittomia keinoja, ja häikäilemättömin useimmiten korjasi voitot. Lisäksi moni tieteenala kärsi hyödyn aikakauden tiedepolitiikasta ja siihen liittyneestä suhuroinnista.

Nämä tosiasiat määrittivät sitä, miten merkittävässä vuosisataista aineetonta kulttuuriperintöä vaalivassa ympäristössä vanhaan ja uuteen tietoon suhtauduttiin, ja sitä, ketkä kulttuuriperintöä välittivät nuorisolle ja lukevalle yleisölle. Erityisen kohtalokkaaksi meno koitui teoreettisen filosofian, logiikan ja metafysiikan oppituolille, joka periaatteessa kannatteli akatemian perimmäistä tarkoitusta. Useimmat teoreettisen filosofian professoriksi valituista pyrkivät nopeasti teologian professoreiksi ja vähät välittivät alaansa perehtymisestä ja opettamisesta, etenkin kun hyödyn ajan tutkimukselliset ja kasvatukselliset intressit olivat muualla.

Professoreiden valinta perustui akatemian sääntöihin ja traditioon sekä mahdollisti kähminnän. Akatemian konsistori, jossa puhetta johti rehtori ja jonka jäseniä olivat professorit ja varakansleri (käytännössä Turun hiippakunnan piispa, joka oli työskennellyt aikaisemmin professorina), teki äänestyksen jälkeen esityksensä professuurien ehdollepanoista. Hakijoita järjestykseen pantaessa kiinnitettiin huomiota kunkin ansioihin. Eipä ihme, että ansioita suurenneltiin.

Valinnoissa eivät painaneet tieteellisten ja muiden julkaisujen määrä ja laatu, saati opetukselliset ansiot ja lahjakkuus. Silläkään, miltä alalta virkaan ehdotettu oli tutkimusta tehnyt, ei ollut suurempaa merkitystä. Muodollinen pätevyys näet osoitettiin virkavai- töksellä. Avointa virkaa hakeneen oli näytettävä taitonsa olemalla preeseksenä, toisin sa- noen johtamalla puhetta ja puolustamalla kirjoittamaansa väitöskirjaa julkisessa tarkas- tustilaisuudessa.¹

Ehdollepanoissa piti olla järjestyksessä kolmen kandidaatin nimet. Ne toimitettiin valta- kunnan ylimystöön lukeutuneelle kanslerille Tukholmaan. Määräysten mukaan kansleri sai esittää virkaan ainoastaan ehdotettuja, mutta hänen näkemyksensä painoivat. Kansle- ri nimittäin teki esitykseen huomautuksensa ja jätti sen hallitsijalle vahvistettavaksi. Tässä vaiheessa ehdollepanossa toiselle tai kolmannelle sijalle jäänyt saattoi kiilata ensimmäisel- le sijalle, semminkin kun kansleri oli viranomaisena se, jolle voitiin valittaa vääristä me- nettelyistä ja epäasiallisesta kohtelusta. Arvatenkin monet kirjelmöivät kansleria imarrel- len, kanssahakijoitaan arvostellen ja näiden ansioita vähätellen.²

Vuoden 1720 hallitusmuodossa määrättiin, että virantäytöissä perusteina olivat kokemus ja taito – ja tässä järjestyksessä. Samat perusteet määrittivät koko vuosisadan professuu- rien täyttöjä, joskin vuoden 1772 hallitusmuodossa mainittiin perusteiksi myös ansiot ja kansalaiskunto. Valinnoissa virkaikä teki kokeneimmaksi, taitavimmaksi ja ansioituneim- maksi, mitä tosiasiaa vuoden 1755–1756 valtiopäivien päätös edisti: vastedes hallitsija oli velvollinen nimittämään virkaan ansioituneimman eli sen, jolla oli takanaan eniten virkavuotia; ja jos joku hakija oli ollut ehdolla virkaan kolmasti, hänet oli neljännellä kerralla nimitettävä. Kokemuksen eli virkaiän ohella valinnoissa merkittäväksi ansioksi katsottiin sukulaisuus professorikuntaan; ja vaikka suositukset periaatteessa eivät saaneet asioita ratkaista, merkittävien suojelijoiden, ylimysten ja poliittisten päättäjiä suosioon hakeutuneet ja suosioista nauttineet nousivat etulyöntiasemaan.³

Säätyjen, valtiopäivien, erilaisten valiokuntien ja erityisesti niissä vaikuttaneiden puolueiden nimitysvalta kasvoi huippuunsa 1700-luvun puolimaissa. Koska todellinen nimi- tysvalta siirtyi puolueille, monet viranpyydystelijät ja valinnassa näppejään nuolemaan jääneet hankkiutuivat puolueiden suojelukseen. Pahimmillaan tämä merkitsi sitä, että jo- ku pääsi professoriksi hallitsevan puolueen suosikkina, ja sitäkin, että aikaisempi nimitys voitiin purkaa toisen puolueen päästyä johtavaan asemaan.

Wolffilainen järkiperäisyys valtaa alaa

Hyödyn ajan linneläinen luonnontieteitä ja taloustiedettä ihannoinut koulutuspolitiik- ka kuritti filosofisia tieteitä. Valtiopäivillä 1747 esitetty mietintö, jonka arkkitehtinä oli muun muassa pitkän päivän Turun akatemiassa fysiikan professorina tehnyt Johan Bro- wallius (1707–1755), ohjasi tšekäläisen korkeamman opetuksen ja siten akatemian uudis- tamista. Siinä Cicero ja rationaaliset tieteet, kuten filosofia, tekivät tilaa empiirisille luon- nontieteille ja taloustieteelle. Koulutusta oli uudistettava siten, että se palveli noita ns.

hyödyllisiä tieteitä ja elinkeinoelämän intressejä. Tämä johti siihen, että opetusohjelmista karsittiin maan hyvinvoinnille vähemmän hyödyllisiä aloja ja säilytettyjen tieteiden oli suunnattava voimavaransa palvelemaan taloudellista kehitystä. Niinpä 1700-luvun jälkipuoliskolla hyötyajattelu ja -tiede läpäisivät yliopiston oppialat: hyötytieteeseen törmäsi kaikkialla.⁴

Teoreettisen filosofian alueella tutkimus ja opetus tyypistyivät palvelemaan teologien hyödyllistä koulutusta. Sen pelastuksena oli saksalainen valistusfilosofia ja erityisesti muodikas wolffilaisuus.

Vanhastaan teoreettisen filosofian opetuksen ja tutkimuksen mahdollisuuksia rajoittivat päätökset, jotka korostivat puhdasoppisuutta ja sitä, filosofia oli teologialle alisteisessa asemassa; filosofian väitöskirjoissa ei saanut liikkua teologien hallitsemalle alueelle.⁵ Wolffilainen rationaalinen filosofia avasi 1740-luvulta lähtien mahdollisuuksia.

Christian Wolffin (1679–1754) Gottfried Wilhelm Leibnizin (1646–1716) oppirakennelmaa kehittänyt ja kartesiolaisuuden hylännyt rationaalinen filosofia soveltui hyödyn aikakauteen ja kelpasi myös useimmille teologeille. Tieteen, yhtä hyvin järkiperaisten kuin kokemusperäisten tieteiden tärkeimpänä päämääränä oli ihmiselämässä tarpeellisten onnellisuuden ja hyödyn tuottaminen. Järkiperaisenä tieteenä teoreettinen filosofia lähti siitä, että ainoastaan järjellinen voitiin tieteellisesti hyväksyä, mikä tietysti soti totuttua teologista katsantoa vastaan. Wolffilainen rationaalinen filosofia vaati oikeutta tutkia uskonnollisia totuuksia, mutta toisaalta ei kiistänyt ilmestyksen ja dogmien olemassaoloa. Siksi se tarjosi riittävän liikkumavaran teoreettiselle filosofialle ja samalla pohjusti filosofiaa lähellä ollutta luonnollista teologiaa itsenäisenä alanaan; luonnollisessa teologiassa korostettiin sitä, että tietoa Jumalasta oli mahdollista saada havainnoin ja järjellä: kaikki, mikä oli rationaalisesti ajateltavissa, riittävin perustein todettavissa eikä sisältänyt itsessään ristiriitaa, oli mahdollista; empiiriset havainnot voivat vahvistaa sen, mihin järkiperaisellä ajattelulla oli päädytty.⁶

Turun akatemiassa wolffilaisuuden kukoistuskauti sijoittui 1740–1760-luvuille. Eteviä ja ahkeria wolffilaisen luonnonfilosofian edustajia, useissa Euroopan maissa opiskellutta ja Pariisissa tulipalossa menehtynyttä Johan Weliniä (1705–1744), joka tosin ei ehtinyt professuuria hoitaa,⁷ ja Lundissa, Hollannissa ja Saksassa teoreettista filosofiaan opiskellutta Carl Mestertonia (1715–1773) logiikan ja metafysiikan professoreina seurasivat perätysten Jakob Haartman (1717–1788), Wilhelm Robert Nääf (1720–1783) ja Olof Schalberg (1733–1804). Nämä kolme olivat harvinaisen taitavia tiedepolitiikan pelureita, mutta todellisia filosofeja he olivat ainoastaan omasta mielestään. Silti he ehtivät istua teoreettisen filosofian oppituolilla yhteensä 37 vuoden ja ajoivat tärkeän tieteenalan täydellisesti tärviölle.

Teoreettisen filosofian tarviö

Rauhallisesti ja suorastaan viileästi esiintyneen Mestertonin johdolla julkaistiin yli 90 teoreettisen filosofian väitöskirjaa, minkä lisäksi Mesterton laati neljä alan oppikirjaa.⁸ Häntä välittömästi seuranneen Haartmanin panos teoreettisen filosofian professorina jäi lähinnä olemattomaksi, hän oli kiinnostunut uransa edistämisestä ja ylipäätään kaikesta muusta kuin tieteellisestä työstä, kirjoittamisesta ja opettamisesta. Ensimmäistäkään väitöskirjaa ei syntynyt kolmivuotisella professorikaudella, jonka hän hankki myssypuolueen suosiollisella avustuksella ja menetti sen hattupuolueen noustua valtaan. Valistuksen ja hyödyn ajan kenties heikkolahjaisimpana ja pelokkaimpana opettajana pidetty Haartman luennoi logiikan ja psykologin perusteista ja ontologiasta wolffilaisuuden perusteosten avulla. Logiikan luennot perustuivat Nils Walleriuksen (1706–1764) 108-sivuiseen oppikirjaan *Compendium logicae* sekä psykologian ja ontologian luennot Walleriuksen 228-sivuiseen oppikirjaan *Compendium metaphysicæ* tai Friedrich Christian Baumeisterin (1709–1785) laajaan 638-sivuiseen teokseen *Institutiones Metaphysicæ*.⁹

Haartmanin puolustukseksi on todettava, ettei hän lyhyeksi jääneellä professorikaudellaan ehtinyt aloittaa teoreettisen filosofian tuhoamista, sen teki valtiopäivien päätöksellä logiikan ja metafysiikan professoriksi korotettu Vilhelm Robert Nääf.

Nääfin johdolla tosin laadittiin neljä teoreettisen filosofian väitöskirjaa, jotka käsittelivät järjen ja tahdon riippuvuussuhdetta, filosofista hurskautta sekä Leibnizin ja Wolffin (1679–1754) hypoteesia pahasta teosta.¹⁰ Nääfin professuurikautta leimasivat alituiset arvovaltariidat Haartmanin kanssa – niitä oli käyty jo hyvän toistakymmentä vuotta – halu päästä nopeasti teologian professoriksi, kiire hankkia suojelijoita ja tukijoita tätä silmällä pitäen sekä ennen kaikkea pesäeron tekeminen Mestertonin edustamaan rationaaliseen filosofiaan. Luennoillaan hän tutustutti ylioppilaat Martin Knutzenin (1713–1751) 430-sivuisen teoksen *Elementa philosophiæ rationalis seu logicae* avulla luonnolliseen teologiaan sekä rationaalisen filosofian hyötyihin, käyttöön ja väärinkäyttöön. Milloin Nääf luennoi oppialansa perusteista, klassisesta filosofiasta, kosmologiasta, ontologiasta ja psykologiasta, hän käytti käsikirjoinaan Baumeisterin *Institutiones Metaphysicæ* -teosta ja lundilaisen Anders Rydeliuksen (1671–1738) vaatimatonta 108-sivuista teosta *Sententiæ philosophicæ fundamentales*; eikä juuri muita kirjoja maininnutkaan.¹¹

Luennoilla Nääfin ylikorostunut omanarvontunto, rajaton luottamus omiin kykyihin sekä toisen käden tietoihin perustunut ja niukanlainen teoreettisen filosofian virtausten tuntemus pääsivät valloilleen.

Uppsalassa opiskellut Nääf oli Rydeliuksen tavoin jonkinlainen eklektikko ja wolffilaisen filosofian vastustaja. Siten hänen tavoitteensa oli osoittaa hyödyttömiksi, perusteettomiksi, vääriksi, harhaanjohtaviksi, hedelmättömiksi, hylättäviksi ja jopa vaarallisiksi aikakauden merkittävimpien filosofien ja tietoteoreetikkojen oppirakennelmat, koska – kuten hän väitti – ne johtivat vääjäämättä filosofiseen ja teologiseen skeptisismiin, raivasivat tietä totuuttaan tuputtaville vapaa-ajatteliijoille ja veivät kohti valistuksen ateismia.

Nääf rusikoi Mestertonin suosimia rationalisteja, Leibniziä, Wolffia, Georg Bernhard Bilfingeriä (1693—1750) ja Israel Gottlieb Canzia (1690—1753) sillä perusteella, että Jumalan olemassaolo ja kaitselmus olivat itsestäänselvyyksiä. Näiden lisäksi Nääfin käsittelyyn joutuivat Baruch Spinoza (1632–1677), Samuel Pufendorf (1632–1694), Hugo Grotius (1583–1645), Pierre Bayle (1647–1706), Moses Mendelssohn (1729–1786) ja Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) puhumattakaan kaiken maailman deisteistä ja materialisteista.¹²

Siinä, missä Mestertonin vaalima wolffilainen filosofia palveli onnellisuutta ja hyötyä, Nääfin edustamassa katsannossa hyöty perustui vanhakantaiseen käsitykseen teologien ylivallasta ja yhteiskunnallisesta yhdenmukaisuudesta.

On sanomattakin selvää, että Nääfin kaudella teoreettinen filosofia ei edistynyt. Pikemminkin kävi päinvastoin, mutta vasta seuraavan neljännesvuosisadan aikana oppiala Olof Schalbergin hallinnoimana ajautui tärviölle. Häntä aikalaisetkin pitivät valistuksen ajan lahjattomimpana professorina, ja hänen kauttaan yliopistohistorioitsija, myöhempi filosofian professori Johan Jakob Tengström (1787–1848) luonnehti tärkeän tieteenalan häviöksi.¹³

Ärsyttävä persoonallisuus

Olof Schalberg, Gävlessä koulunsa käynyt ja Uppsalassa ensimmäistä väitöskirjaansa 1754 puolustanut nimismiehen poika saapui Turkuun 1756 ja puolusti Mestertonin johdolla seuraavana vuonna filologis-filosofista 30 sekalaista teesiä ja kahdeksan sivua käsittänyttä pro gradu -väitöskirjaa.¹⁴ Sillä Schalbergistä leivottiin maisteri, mutta tavoitteensa olivat korkeammalla. Dosentiksi yliopistoon pääsi olematta professorisukua, ja dosenttina saattoi näyttää kyntensä tavoitellessaan professuureja. Vuosina 1758–1759 hän julkaisi kaksiosaisen 82-sivuisen filosofisen tutkielman Jumalan olemassaolosta kaikkialla saadakseen dosentuurin. Tämä työ perustui paljolti Walleriuksen teksteihin, joskin muutamissa kohdin hän vetoaa myös Baumeisteriin ja Bilfingeriin sekä mainitsee nimiltä Wolffin, Leibnizin ja muutamia muita filosofeja.¹⁵ Anomansa metafysiikan dosentuurin Schalberg sai ja nimitettiin kahta vuotta myöhemmin ylimääräiseksi ja palkattomaksi filosofian adjunktiksi eli apulaiseksi.¹⁶ Dosentit, kykynsä ainakin kerran itse laatimallaan väitöskirjalla, väitöstilaisuudessa preeseksenä olemisella ja nuorison opettamiseen yhdellä jos toisella opetuslallalla osoittaneet sekä ylimääräiset adjunktit saivat luennoida yksityisesti oppialansa professorin valvonnassa ja kerätä opiskelijoilta palkkiot opetuksesta.¹⁷

Schalberg joutui kituuttelemaan vaatimattoman stipendin ja dosenttiopetuksestaan saamiensa tulojen ja lainojen varassa. Koska Schalbergilla opiskelijoita oli vähän, viisi–kuusi vuodessa, joskus enemmän ja joskus vähemmän, tulot jäivät niukoiksi. Osaltaan asiaan vaikutti se, että yksityisluennoillaan hän selitti Walleriuksen wolffilaisen filosofian perusteita, toisin sanoen samoja teemoja, josta opettajansa Mesterton luennoi julkisesti ja ilmeisen tyhjentävästi.¹⁸

Tietenkin Schalberg haki kaikkia mahdollisia avoimia virkoja, mutta pääsi harvemmin edes ehdokassijalle. Useimmiten konsistorissa todettiin, kuten vuonna 1769 teologisen tiedekunnan adjunktin viran ehdollepanossa, että Schalbergin näytöt jäivät merkittävästi parhaan hakijan alapuolelle. Hakijoista ainoana hänellä ei ollut teologian alan väitöskirjaa. Schalbergin opintojakaan ei pidetty syvällisinä – asiantuntemattomuutensa takia hän olisi ollut oivallinen ase vapaa-ajattelijoiden käsissä. Sitä paitsi Schalberg, joka sentään oli jo oleskellut Turussa toistakymmentä vuotta, ei ollut omaksunut suomen kieltä sen vertaa, että olisi kyennyt hoitamaan kunnialla teologian adjunkttuuriin kuulunutta kirkkoherran virkaa.¹⁹

Schalbergin persoonallisuuskin ärsytti, etenkin suomalaisia professoreita. Schalberg oli tunnettu siitä, että hän mielellään esiintyi kilpahakijoidensa vastaväittäjänä kirjoittamatta itse väitöskirjoja. Häntä pidettiin suorastaan väitöstilaisuuksien häirikkönä. Ärtymystä aiheutti myös Schalbergin lyöttäytyminen epäilyttäviin seurueisiin. Vakinaisen viran puute, rahattomuus, pettymykset viranhakuissa ja rajaton usko omiin kykyihin veivät Schalbergin piireihin, joissa vaalittiin salaliittoteorioita suomalaisten suosimisesta ruotsalaisten kustannuksella ja väitettiin, että suomalaiset vihasivat ruotsalaisia. Tällaisia väitteitä hän esitti pelottomasti valituksissaan ja kohdisti kaunansa suomalaisina pitämiinsä professoreihin.²⁰ Salaliittoteorioiden taustalla vaikutti se, että tiettyihin virkoihin suomea taitaneet asetettiin etusijalle, vaikka toisaalta hyödyn aikakauden Suomen talouden kehittämistä ajaneissa mietinnöissä päinvastoin korostettiin ruotsin kielen merkitystä etenkin siinä tapauksessa, että näin pystyttiin houkuttelemaan maahan ruotsinkielisiä.²¹ Arvatenkin Schalbergin valitukset eivät johtaneet toivomiinsa tuloksiin, päinvastoin.

Porthanin teilaus

Vuonna 1771 Schalbergin tilaisuus koitti, kun täytettiin filosofisen tiedekunnan toisen adjunktin ja itämaisten kielten professorin virkoja.

Filosofian adjunktuuria hakiessaan Schalberg jätti akatemialle ansioluettelonsa, jossa meriitit olivat vertaansa vailla; suoraan sanottuna hän liioitteli tietojaan ja taitojaan villillisesti. Esimerkiksi monipuolisesta kielitaidostaan hän mainitsi erääseen väitöskirjaan laatimansa hepreankielisen onnittelun ja sen, että oli pitänyt dosenttiopetusta hepreaksi ja kreikaksi. Mitä tuli akateemisena opettajana osoitettuun ahkeruuteen, Schalberg oli kertomansa mukaan luennoinut lukukausien aikana kuudesta kahdeksaan tuntia päivässä ja lukukausien välillä ollut kotiopettajana maaseudulla. Näin hän oli saanut elantonsa, eikä kuollut nälkään. Konsistorissa yksi professoreista epäili Schalbergin ansioluetteloa, huomautti, että onnittelutekstin oli voinut laatia kuka tahansa Schalbergin nimissä, ja totesi, että dosenttiopetukseen osallistuneita oli vähän, toisinaan ilmoittautuneita ei ollut ensimmäistäkään. Sen sijaan teoreettisen filosofian professori Nääf, joka tietysti ajatteli, että Schalberg hoitaisi hänen töitään, oli ansioluettelosta haltioissaan ja piti Schalbergia itsestään selvänä valintana. Schalberg oli kilpahakijaansa ansioituneempi virkaikänsä puolesta ja erityisen ansioitunut hän oli monipuolisen kielitaitonsa perusteella. Niinhän siinä kävi, että Schalberg valittiin adjunktiksi virkavuosien ja – mikä on huomionarvoista – köyhyyteensä perusteella sekä ilmoitti luennoivansa ylioppilaiden toiveiden mukaisesti teoreettisen filosofian keskeisimmistä osista, toisin sanoen hoitavansa Nääfin työt.²²

Itämaisten kielten professoriksi ilmoitettiin neljä dosenttia, joista kolmen opetusala asetui suoraan professuurin alueelle. Sitä vastoin Schalbergilla ei ollut julkaistuna mitään itämaisiin kieliin viittaavaa, mikäli edellä mainittua onnittelua ei lasketa mukaan. Puutteen hän korvasi julkaisemalla 16-sivuisen väitöskirjan.²³ Teos takavarikoitiin heti väitöspäivää seuraavana päivänä ja syystä. Akatemialla ei ollut varaa tieteellisiin skandaaleihin.

Väitöstilaisuus oli kiusallinen kärsimysnäytelmä ja väitöskirja vilpillinen tekele. Schalberg, joka oli tavannut esiintyä väitöstilaisuuksissa ylimääräisenä ja ikävänä vastaväittäjänä, sai samalla mitalla takaisin. Viralliseksi vastaväittäjäksi määrätty dosentti ajoi asian-tuntemattoman Schalbergin ehdinkoon, mutta sitten näyttämölle astui ylimääräisenä vastaväittäjänä dosentti Henrik Gabriel Porthan (1739–1804), joka rökitti Schalbergia kunnolla. Ensin Porthan esitti, että yksi väitöskirjan keskeisistä arabian kielen käsitteistä oli Schalbergin sepittämä, ja pyysi sitten, että Schalberg näyttäisi kyseisen sanan arabian kielen sanakirjasta. Eihän Schalberg siihen kyennyt, koska ei tunnistanut ensimmäistäkään arabian kielen kirjainta. Tämän jälkeen Porthan huomautti, että Schalberg oli metsästäjänä ja musisoijana mestari, taisi jonkin verran metafysiikkaakin, mutta oli suuri idiotti kielessä, jonka professuuriin oli pyrkimässä.²⁴

Porthanin luonnehdinta oli osuva: Schalberg oli tosiaan jonkinlainen metafysiikko ja oli harjaantunut valistuksen ajan herrasmieheksi, jonka oli elettävä leveästi yli varojensa sekä hallittava musiikki ja metsästys. Filosofisen tiedekunnan adjunktin virassa hän opetti nuorille miehille paitsi teoreettista ja käytännöllistä filosofiaa myös oppineisuuden perustaitoja, väittelemisen, retoriikan, teologian, pyhien kielten ja historian perusteita, ranskan kieltä sekä musiikin teoriaa ja käytäntöä. Ja suurellisen elämäntapansa takia hän ajautui henkilökohtaiseen kurssiin ensimmäisen kerran 1775.²⁵

Kiusalliset virkaanastujaiset

Toreettisen filosofian oppituolilla Schalberg pääsi kokeilemaan siipiään, kun hänet määrättiin syksyllä 1775 pitämään professori Nääfille kuuluva opetus. Schalberg tarttui Baumeisterin *Institutiones Metaphysicæ* -teokseen sekä oman kuvauksena mukaan kommentoi sen neljää ensimmäistä lukua (alle 40 sivua) teoreettisesti ja poleemisesti.²⁶

Kun Nääf sai haluamansa ja pääsi teologian professoriksi, teoreettisen filosofian oppituolille ei ollut muita varteenotettavia pyrkijöitä kuin Schalberg, jonka vilpistelyt ja kurssit oli unohdettu. Nääf oli tehnyt kaikkensa – tai oikeastaan ei tehnyt mitään – sen eteen, että alalle olisi hankkiutunut lahjakkaita nuorukaisia. Niinpä vastikään kirjastonhoitajaksi nimitetyn Schalbergin valintaa pidettiin alusta asti varmana ja yhtä todennäköisenä pidettiin sitä, ettei Schalberg suinkaan nostaisi filosofisen tiedekunnan tasoa. Schalberg oli ollut metafysiikan dosenttina ja adjunktina lähes 20 vuoden ajan, joten virkaikä ja siten valintaan vaikuttavaa pätevyyttä hänellä oli yllin kyllin. Schalbergia esitettiin ja hänet nimitettiin virkaan.

Kesäkuussa 1780 pitämänsä virkaanastujaisesityelmänsä teemaksi Schalberg ilmoitti ilman vähääkään vaatimattomuutta logiikan ja metafysiikan tarkoituksen ja kohteet, mutta sen

sisältö vastasi läsnäolleiden odotuksia. Valitettavasti. Koko tilaisuus oli lähinnä satiirista ilveilyä: ensin Schalberg selosti joidenkin analogioiden mekanismeja ja piti sen jälkeen pitkävetäisen ja koko tilaisuuden kruunanneen rukouksen. Senecaan mukaillen Schalberg kiitti Jumalaa siitä, että oli voittanut taistelun täkäläisiä kohtuuttomia vihamiehiään, jotka nyt hiljaa kuuntelivat vuodatusta, ja kaunaista kansaa vastaan.²⁷

Yhtä omahyväinen ja piittaamattoman ilkeä Schalberg oli professorinakin ja käsitteli ylioppilaita epäreilusti,²⁸ mutta toisaalta toteutti täydellisesti teoreettiselle filosofialle hyödyn aikakaudella annettua tehtävää: hän ei esittänyt mitään uutta, ei tutustunut uusiin virtauksiin ja oli siten täysin ennalta-arvattava. Etenkään teologien hallitsemalle akatemialle hänestä ei ollut haittaa, paitsi käytännöllisessä mielessä.

Oli näet niin, että Schalberg luultavasti elätteli edeltäjiensä tavoin toiveita pääsystä teologian professoriksi ja samalla teologian professuurin mukana tulevan rahakkaan palkkasurakunnan kirkkoherraksi. Kertaalleen henkilökohtaiseen konkurssiin ajautunut Schalberg ei ollut ottanut opikseen, vaan professoriksi päästyä hankki lainarahoitusta Turusta komean talon ja eli palvelijoiden ympäröimänä leveää poikamiehen elämää, mihin hänellä ei suinkaan ollut varaa.

Päätöksen teologiksi ryhtymisestä Schalberg teki viimeistään 1783 ja rakensi selvän suunnitelman, jossa yhtenä keskeisenä elementtinä oli teologian alan väitöskirja. Ainoan professorikautensa väitöskirjan hän laati katumuksen ja parannuksen kappaleiden todellista luonnetta selittävistä teemista. Kriittisen teologian alueelle sijoittunut 28-sivuinen väitöskirja tarkastettiin kesällä 1785, papiksi Schalberg vihittiin joulukuussa 1785 ja hävittelemänsä Liedon seurakunnan hän sai 1786 kansleri Ulrik Schefferin (1716–1799) vastustuksesta huolimatta. Kansleri vastusti hanketta siksi, ettei Schalberg osannut suomea yhtään paremmin kuin arabiaa. Mutta kirkkoherran viran myötä hänen oli opetettava kaunaisen kansan kieltä.²⁹ Kostonhimonsa Schalberg purki kanslerinvaihdoksen yhteydessä pitämänsä juhlapuheeseen, joka oli hänen mielestään mitä etevin ja kaikkien muiden professoreiden mielestä ala-arvoinen semminkin, kun sen sisältö loukkasi kreivi Schefferin kunniaa.³⁰

Professori ilman oppilaita

Neljännesvuosisadan ajan Schalbergin opetus perustui käytännössä yhteen ainoaan kirjaan. Julkisilla luennoillaan hän luki ääneen ja selitti Baumeisterin *Institutiones Metaphysicæ* -teoksen turvin teoreettisen filosofian keskeisiä osia, ontologiaa, rationaalista psykologiaa, luonnollista teologiaa, antiikin auktoriteetteja ja logiikkaa. Yksipuoliseksi ja ilmeisen ylimalkaiseksi jäänyttä luento-opetusta täydensi nuorten filosofian adjunktien sekä teoreettisen filosofian, metafysiikan, logiikan ja psykologian dosenttien pitämä yksityisopetus. Professori kuitenkin valvoi alansa yksityisopetusta, joten Baumeisterin ja Walleriuksen linjoilta ei livetty. Tämä lienee yhtenä syynä sille, että Schalbergin oppituolin alaisuudessa olleiden dosenttien yliopistokaudet jäivät lyhyiksi.³¹ Toisena syynä lienee se, että teoreettista filosofiasta kiinnostuneita opiskelijoita oli vähän. 1790-luvulla ja 1800-luvun alussa teoreettisen filosofian luentoja kuunteli

vuosittain ainoastaan kymmenkunta ylioppilasta,³² joten näiden kustantamilla yksityisillä luennoilla ei elänyt.

Akatemiassa oli ennen promootioita tapana laskea, kenen johdolla oli väitely useimmin. Kärjessä olivat historian professori Johan Bilmark (1728–1801) ja kaunopuheisuuden professori Porthan. Pohjimmaisena majaili Schalberg, jonka työnteosta ahkerat kollegat totesivat jossain määrin happamesti: hän on tyyten vältellyt virkaansa kuuluvaa tehtävää eli väitöstilaisuuksissa preeseksenä olemista. Happamuudelle oli perusteensa: akatemia oli työyhteisö, jossa yhden professorin laiskuudesta, vilpillisestä toiminnasta ja hutiloinnista kärsivät kaikki yhteisesti. Ympäröivän yhteiskunnan pilkka ja valitus lankesivat kaikkien päälle.³³ Eipä silti laiskuri saattoi nauttia ansiotta muiden menestyksestä. Kesällä 1789 Schalberg oli filosofisen tiedekunnan promootorina. Tuolloin promovoiitiin 40 maisteria, joista yksikään ei ollut Schalbergin oppilas.³⁴

Taloutensa professori Schalberg ajoi jälleen retuperälle ja pakeni 1794 velkojiaan Lietoon. Tilanne oli niin vakava, että akatemiassa jouduttiin jännittämään, menettääkö akatemia konkurssin yhteydessä ulosmitatun professorin palkan ja takavarikoidun seurakunnankin tulot. Niinpä akatemiassa alettiin juonitella, miten Schalbergin aiheuttamasta taloudellisesta ongelmasta päästäisiin eroon. Yhtenä vaihtoehtona pidettiin sitä, että Schalberg luopuisi virastaan, myisi professuurinsa ja jäisi hoitamaan Liedon kirkkoherran virkaa. Schalberg tarjosikin virkaansa eräälle nuorelle nousevalle kyyville ja selvisi kuin ihmeen kaupalla ahdistavasta konkurssistaan. Ja näin akatemiakin selvisi pahemmista vauriotta Schalbergin aiheuttamasta skandaalista.³⁵

Liedossa luentokateederille nousemista vältellyt Schalberg viihtyi muutenkin. 1790-luvulla Schalberg kärsi vaikeasta vesipöhostä jaloissaan. Sairauttaan hän hoiti terveellisessä maalaisilmassa, laistoi luentonsa ja sai kollegoiltaan anteeksi. Ja toisinaan hän telkesi itsensä kaupunkiasuntonsa kamariin. Siellä hän makasi sairaana, kun muut professorit joutuivat hyysäämään, nöyristelemään ja kestitemään arvovieraita.³⁶

Koska tutkimus- ja opetustehtävät eivät Schalbergia juuri painaneet, professorikollegat yrittivät sälyttää hänelle kernaasti vältettyjä hallinnollisia tehtäviä. Schalberg olikin useamman kerran filosofisen tiedekunnan dekaanina ja kahdesti rehtorinakin, mutta ei tehtävistään kunnialla selvinnyt. Schalbergin kausilla opetuksen valvonta petti niin, että pappien taidot klassisissa kieleissä romahtivat, ja Schalbergin laatimia juhlapuheita ja virkaanastujaisien ohjelmia pidettiin ala-arvoisina. Eikä tässä ollut kyllin.

Virkoja täytettäessä Schalberg oli niin laiska, että tuskin viitsi hakijoiden ansioihin paneutua, saati niitä vertailla. Niinpä hän vetosi perinteisiin ja totesi kesällä 1800 filosofian apulaisen tehtävää täytettäessä, että yksinkertaisinta olisi seurata hakijoiden virkaikää dosentteina. Ainoana merkitsevänä tekijänä Schalbergin mielestä oli dosenttikauden pituus. Tässä hän sai vastaansa Porthanin, joka katsoi, että hakijan kyvykkyyks oli paras mittari ja palveli filosofisen tiedekunnan tarkoitusta. Porthanin käsitys oli, että keskinäistä kyvykkyyttä vertailemalla hakijat voitiin sijoittaa oikeaan järjestykseen. Oikealla valintamenetellyllä tiedekuntaan ja koko akatemiaan sidottaisiin lupaavimmat, nerokkaimmat, neuvokkaimmat ja työteliäimmät nuorukaiset ja samalla varmistettaisiin koko opinahjon onnellinen tulevaisuus.³⁷

Olof Schalberg menehtyi 72-vuotiaana 1804. Virkaa tekevänä professorina töitä jatkoi psykologian ja metafysiikan dosentti Nils Magnus Tolpo (1770–1853), kunnes 1805 professoriksi nimitettiin Anders Johan Lagus (1775–1831). Vaikka Laguksen nimissä vuosina 1805–1812 tehty teoreettisen filosofian tutkimus jäi määrältään niukaksi, sen merkitystä ei ole syytä väheksyä. Metafysiikassa otettiin uusia askeleita ja laadittiin jopa Immanuel Kantin (1724–1804) käsityksiä selittävä väitöskirja.³⁸ Näin Schalberg vaipui unholaan, hänen jäämistönsä huutokaupattiin,³⁹ ja teoreettisen filosofian täydellisestä rappiosta selvittiin.

Viitteet

1. *Calonii relation*, 97.
2. *Calonii Relation*, 87, 96–98; Kuusi 1935, 3–4; Österbladh 1935, 434, 436.
3. Kuusi 1935, 5–6; Karonen & Villstrand 2021, 7–8.
4. Kerkkonen 1939, 243; Paloposki 1976, 34–35; Pietarinen 2012, 11.
5. *Calonii relation*, 114–115.
6. Österbladh 1935, 353–354; Vallinkoski 1947, 227–228.
7. Vallinkoski 1947.
8. Vallinkoski 1964, 334–345; Helenius 2019, 4–5.
9. *Conspectus Praelectionum* 1768–1769; Tengström 1836, 99; Klinge 1987b, 140–141.
10. Vallinkoski 1964, 367.
11. *Designatio Lectionum* 1771–1773; *Conspectus Praelectionum* 1774–1775; *Series Praelectionum* 1775–1777; *Designatio Praelectionum* 1777–1778; *Conspectus Praelectionum* 1778–1779.
12. Nääfin luentosetelit kevätlukukaudelta 1771, syyslukukaudelta 1772, kevätlukukaudelta 1773, syyslukukaudelta 1773, kevätlukukaudelta 1774, syyslukukaudelta 1774, kevätlukukaudelta 1775 ja kevätlukukaudelta 1776 (Turun akatemian arkisto, Ei).
13. Tengström 1836, 267.
14. *Thesium miscellaneorum Ex philologia sacra & philosophia depromptarum*.
15. *Tentamen vindiciarum omni scientiæ Dei sistens I–II*.
16. Turun akatemian konsistori 27.11.1758 §17, 24.3.1759 §16 ja 9.7.1761 §12 (*Turun akatemian konsistorin pöytäkirjat XVIII*, 216, 252, 400); Kuusi 1935, 12–13.
17. *Calonii Relation*, 103.
18. Olof Schalbergin luentoseteli, Turku 15.1.1762 (Turun akatemian arkisto, Ei);
19. Kalm Mennanderille, Turku 7.4.1769 ja 11.7.1769 (*Pebr Kalms brev*, 159, 170).
20. Esimerkiksi Kalm Mennanderille 9.6.1769 (*Pebr Kalms brev*, 166–167); Klinge 1987b, 197.
21. Kuusi 1935, 29; Paloposki 1976, 35–36.
22. Schalbergin luentosetelit kevätlukukaudelta 1772 ja kevätlukukaudelta 1773 (Turun akatemian arkisto, Ei); *Designatio Lectionum* 1772–1773; Schybergson 1908, 65–66.
23. *Dissertatio philologica, De authentia vocis F, Psalm. XIX:5. Hujusque convenientia cum voce φδογγς, a Sancto Paulo, ex LXX. interpretibus, adducta Rom. X:18, idoneis argumentis demonstrata*.
24. Kalm Mennanderille, Turku 25.12.1771 (*Pebr Kalms brev*, 221); Heikel 1894, 201–202, 221–222; Schybergson 1908, 40–41; Vallinkoski 1965, 465; Klinge 1987a, 440–442.
25. Olof Schalbergin luentosetelit 1771–1776 (Turun akatemian arkisto, Ei); Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat 18.12.1775 §2, 7 (z136: 1322–1324, 1326–1339).
26. Schalbergin luentoseteli syyslukukaudelta 1775 (Turun akatemian arkisto, Ei).
27. Porthan Tengströmille, Dresden 12.9.1779; Porthan Mennanderille, Turku 16.6.1780 (*Bref från Henrik Gabriel Porthan till samtida*, 10, 30, 33); Rein 1908, 197–198.
28. *Pebr Stenbergers levernesbeskrivning*, 387–388.
29. Porthan Mennanderille, Turku 14.5.1784, 24.9.1784, 25.2.1785 ja 1.4.1785 (*Bref från Henrik Gabriel Porthan till samtida*, 103, 108, 115, 116); Bilmark Mennanderille, Turku 8.7.1785 ja 20.12.1785 (*K. F. Mennanderin läbettämiä ja saamia kirjeitä II*, 682–683); Klinge 1987b, 197.
30. *Dissertatio Critico-Theologica, De Vera indole Partium Pœnitentiæ*; Porthan Mennanderille, Turku 5.12.1783 (*Bref från Henrik Gabriel Porthan till samtida*, 94–95).
31. *Conspectus Praelectionum 1779–1780; Catalogus Praelectionum 1780–1781; Index Praelectionum*

- 1781–1782; *Series Praelectionum 1782–1783; Index Praelectionum 1783–1784; Conspectus Praelectionum 1784–1788; Conspectus Lectionum 1788–1790; Index Praelectionum 1790–1792; Conspectus Praelectionum 1793–1794, 1796–1798; Index Praelectionum 1798–1799.*
32. Klinge 1987b, 360–361. Schalbergin viimeiseksi jääneen logiikan luennon muistiinpanot ovat säilyneet käsikirjoituksena *Compendium Logicae. Examinera i Logican den 25. Febr. 1804 af Prof. Schalberg.* Sitä säilytetään Kansalliskirjastossa.
33. Porthan Caloniukselle, Turku 22.12.1794 ja 25.6.1795 (*H. G. Porthans bref till Mathias Calonius*, 153, 196); Schybergson 1908, 256; Klinge 1987a, 394.
34. Lagus 1811, 67.
35. Porthan Caloniukselle, Turku 16.1.1794, 24.4.1794, 10.5.1794, 17.6.1794, 5.12.1794, 7.5.1795 ja 26.11.1795 (*H. G. Porthans bref till Mathias Calonius*, 55, 83, 99, 113, 148, 196).
36. Porthan Caloniukselle, Turku 1.9.1796, 12.9.1796, 16.11.1797, 27.11.1797, 12.4.1798, 10.5.1798 ja 23.7.1798 (*H. G. Porthans bref till Mathias Calonius*, 286, 290, 438, 441, 474, 496, 481, 502); Porthan Schulténille 12.4.1798 (*H. G. Porthan och Nath. Gerh. Schultén*, 48).
37. Neovius 1898, 234–235; Schybergson 1911, 277.
38. Tengström 1833, 308–309; Vallinkoski 1964, 288.
39. Inrikes Tidningar 10.7.1804, 11.7.1804 ja 25.7.1804; Åbo Tidning 20.2.1805 ja 28.11.1805; Tengström 1836, 267; Schybergson 1911, 265.

Lähteet ja kirjallisuus

Kansallisarkisto: Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat vuodelta 1775 (z136).

Helsingin yliopiston arkisto: Turun akatemian arkisto, Opetusselostukset ja luettelot opetukseen osallistuneista 1750–1815 (Ei).

Bref från Henrik Gabriel Porthan till samtida. Utgifna af Ernst Lagus. Skrifter utgifna av Svenska Litteratursällskapet i Finland XXXVIII. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet 1898.

Calonii Relation om Åbo Academie 1783. [Utgiven av] J. J. T[engström]. *Suomi. Tidskrift för fosterländska ämnen 1845. Femte årgången*, 55–160.

H. G. Porthan och Nath. Gerh. Schultén. Brevväxling 1784–1804. Utgiven av Eric Holmberg. Skrifter utgifna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCCXIX. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland 1948.

H. G. Porthans bref till Mathias Calonius. 1–2. Åren 1791–1796, 1797–1800. (Utg. W. Lagus). Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland I, V. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland 1886.

K. F. Mennanderin lähettämiä ja saamia kirjeitä. Brev från och till C. F. Mennander. II. Toim. Kaarlo Österbladh. Suomen historian lähteitä IV, 2. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura 1942.

Pebr Kalms brev till samtida I. Pebr Kalms brev till C. F. Mennander. Utgivna av Otto E. A. Hjelt och Alb. Hästesko. Skrifter utgifna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CXIV. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland 1914.

Pebr Stenbergs levernesbeskrivning. Av honom själv författad på dess lediga stunder. Del I. 1758–1784. Utiven av Fredrik Elgh, Göran Stenberg, Ola Wennstedt. Umeå: Forskningsarkiv vid Umeå universitet 2014.

Turun akatemian konsistorin pöytäkirjat – Consistorii academici Aboensis protokoll XVII. 1751–1756. Toim. Veli-Matti Autio. Helsinki: Helsingin yliopisto 1982.

Turun akatemian painetut opetusohjelmat vuosilta 1768–1799.

Dissertatio Critico-Theologica, De Vera indole Partium Pœnitentiae, Quam, Cons. Max. Ven. Fac. Theol. ad Reg. Acad. Aboëns. Auctor & Præsens Mag. Olavus Schalberg, Metaphys. & Log. Prof. Reg. & Ord. Nec non Respondens Michaël Lundén. Sac. Minist. Adj. & curam gerens, ad St. Cathar. Publicæ Bonorum disquisitioni submittunt, Die XIX Novembr. An. MDCCLXXXV, In Auditorio Majori. Aboæ: J. C. Frenckell.

Dissertatio philologica, De authentia vocis ☩, Psalm. XIX: 5. Hujusque convenientia cum voce fihóngos, A. S. Paulo, ex LXX. interpretibus, adducta Rom. X: 18, idoneis argumentis demonstrata. Et Cons. Amp. Sen. Phil. ad Reg. Acad. Aboëns. Publico bonorum examini subijcienda ab auctore Olavo Schalberg, Philos. Mag. & Facult. Philos. Adjuncto Ordin. Et respondente Gustavo Forselio, Satacundensis. In Auditorio Majori die XIX Decembr. MDCCXXI, Aboæ: Johannis Christophori Frenckell.

Dissertatio philosophica tentamen Vindiciarum omniscientie Dei sistens, Cujus Partem Priorem, consensu ampliss. senatus philosoph. in Regia ad Auram Academia, Publicæ eruditorum disquisitioni modeste committunt auctor Olavus Schalberg, Philos. magister. Et Elias Utter, Satacundensis. In auditorio majori Die X. Maji Anni O. R. MDCCLVIII. Aboæ: Jacob Merckell.

Dissertatio philosophica tentamen Vindiciarum omniscientie Dei sistens, Cujus Partem Posteriolem, consensu ampliss. senatus philosoph. in Regia ad Auram

Academia, Publico eruditorum examini modeste subjiciunt auctor Olavus Schallberg, Philos. magister & docens in Facultate Philosoph. Et Laurentius Eckman, Austro-Fenno, In auditorio majori Die XX. Junii Anni O. R. MDCCLIX. Aboæ: Jacob Merckell.

Heikel, I. A. (1894), *Filologins studium vid Åbo universitet. Åbo universitets lärdomshistoria 5. Filologin*. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland XXVI. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Helenius, Visa (2019), Karl Mestertonin väitöskirja rationalistisen filosofian ja eurooppalaisten vaikutteiden välittäjänä 1700-luvun puolivälin Turun akatemiassa. *Auraica. Scripta a Societate Porthan edita 10*, 3–15. <<https://doi.org/10.33520/aur.89528>, viitattu 11.11.2021>.

Karonen, Petri & Villstrand, Nils Erik (2021), Korruptio ja huono hallinto tutkimuskohteena varhaismodernissa Ruotsissa: näkökulmat, menetelmät ja mahdollisuudet. *Ennen ja nyt: Historian tietosanommat 5/2021*, 1–12. <<https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/110655/65692>, viitattu 11.11.2021>

Kerkkonen, Martti (1939), Henrik Gabriel Porthan ja 1700-luvun taloudellinen harrastussuunta. *Historiallinen Aikakauskirja 37(1939):3–4*, 240–258.

Klinge, Matti (1987a), Opetus ja opiskelu. *Helsingin yliopisto 1640–1990 I. Kuninkaallinen Turun akatemia 1640–1808*. Helsinki: Otava, 355–552.

Klinge, Matti (1987b), Yliopisto instituutona. *Helsingin yliopisto 1640–1990 I. Kuninkaallinen Turun akatemia 1640–1808*. Helsinki: Otava, 108–249.

Kuusi, Reino (1935), *Yliopiston virkojen täyttämisestä maassamme 1600- ja 1700-luvuilla*. Historiallinen Arkisto XLII:7. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Lagus, Anders Johan (1811), *Oratio, qua augustissimi, potentissimique monarchæ, Alexandri primi, Rossiarum omnium imperatoris & autocratoris &c. &c. magniducis Finlandiæ &c. &c. &c.* In camenas Aboënses lautissima beneficæ, jussu et nomine consistorii academici, pie celebravit Andreas Johannes Lagus, phil. theor. prof. In atrio bibliothecæ academicæ b. XXVII Junii MDCCCXI. Aboæ: J. C. Frenckell.

Neovius, Ad. (1898), Spridda anteckningar rörande Henric Gabriel Porthan. *Historiallinen Arkisto XV*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 214–243.

Paloposki, Toivo J. (1976), *Suomen talouden kehittäminen 1750–1760-lukujen valtiopäiväpolitiikassa*. Historiallisia Tutkimuksia 98. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Pietarinen, Juhani (2012), Eurooppalainen filosofia ja Turun akatemia. *Auraica. Scripta a Societate Porthan edita 5*, 5–15. <<https://journal.fi/aur/article/>

view/7449, viitattu 11.11.2021>

Rein, Th. (1908), *Filosofins studium vid Åbo universitet. Åbo universitets lärdomshistoria 10. Filosofin*. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland LXXX. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Schybergson, M. G. (1908), *Henrik Gabriel Porthan. Lefnadsteckning. Första delen*. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland LXXXIII. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Schybergson, M. G. (1911), *Henrik Gabriel Porthan. Lefnadsteckning. Senare delen*. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland XCVIII. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Tengström, J. J. (1836), *Chronologiska Förteckningar och Anteckningar öfver Finska universitetets foräna procancellerer samt öfver faculteternas medlemmar och adjuncter, från universitetets stiftelse inemot dess andra sekularår*. Helsingfors: G. O. Wasenius.

Thesium miscellanearum, ex philologia S. & philosophia depromptarum, Decades tres, consensus, ampliss. facultatis philos. in regia acad. Aboens. moderante, Maxime Reverendo atque Celeberrimo viro Dn. Doct. Carolo Mesterton, Log. & Methaph. profess. Reg. & Ordin. pr laurea Publico Bonorum examini summittit Olavus Schallberg, Helsingia-Svecus. In Audit. Majori, Die XXVII. Aprilis Anni MDCCLVII. Aboæ: Jacob Merckell.

Vallinkoski, J. (1947), Juhana Welin, wolffilainen filosofi, runoilija ja seikkailija. *Historiallinen Arkisto 52*, 213–276.

Vallinkoski, J. (1962–1969), *Turun akatemian väitöskirjat 1642–1828. Die Dissertationen der alten Universität Turku (Academia Aboënsis) 1642–1828. I–II*. Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 30. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto.

Österbladh, Kaarlo (1935), Turun akatemia ja tiedet. *Suomen kulttuurihistoria III. Sääty-yhteiskunnan aika 2*. Jyväskylä – Helsinki: K. J. Gummerus, 431–465.

Inrikes Tidningar 1804.

Åbo Tidning 1805.

Oikealla osa Albert Edelfeltin triptyykistä Turun akatemian vihkiäisjuhla 1640. Louis Sparren litografia 1908. Museovirasto, Historian kuvakokoelma, Antellin kokoelmat.

A EDELFELT PINXIT MCMIV

L. SJÖHANE 1904

**ABO AKADEMIS
INVIGNING ÅR 1640**